

- Ляшенко Т. М. Соціальне партнерство як фактор політичної та соціальної стабільності в Україні : автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02; НАН України. Ін-т політ. і етнонац. дослідж. / Т. М. Ляшенко. – К., 1998. – 18 с.
- Моска Г. Правящий класс / Г. Моска; пер. с англ. и примеч. Т. Н. Самсоновой // Социологические исследования. – 1994. – № 12. – С. 97–117.
- Павлов Л. Кто открыл Ирландию / Л. Павлов. – Режим доступа: http://www.epr-magazine.ru/vlast/foreign_exp/ireland/
- Сорокин П. А. Человек. Цивилизация / П. А. Сорокин. – М. : Политиздат, 1992. – 543 с.
- Чанишева Г. І. Колективні відносини у сфері праці: теоретичні та практичні проблеми правового регулювання : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.05; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого / Г. І. Чанишева. – Х., 2002. – 38 с.
- Шаран П. Сравнительная политология / П. Шаран. – М. : Мысль, 1992. – Ч. 1. – 346 с.
- Штомпка П. Роберт Мертон: динамический функционализм / П. Штомпка // Современная американская социология / Под ред. В. И. Добренкова. – М., 1994. – С. 78–93.
- Bruno G. Pareto, Vilfredo / G. Bruno // A Dictionary of Economics. – V. 5. – NY. : The New Palgrave, 1987. – P. 799–804.

Надійшла до редколегії 20.01.11

УДК 329

В. С. Сергєєв

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

КОАЛІЦІЇ ЗАХИСНИКІВ ЯК МОДЕЛЬ ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНИХ МЕРЕЖ

Розкрито публічно-політичну природу коаліцій захисників, визначено їх мережну організацію.

Ключові слова: публічна політика, коаліція захисників, система політики, підсистема політики.

Раскрыта публично-политическая природа коалиций защитников, определена их сетевая организация.

Ключевые слова: публичная политика, коалиция защитников, система политики, подсистема политики.

The public policy nature of advocacy coalitions reveals, their network organisation is defined.

Keywords: public policy, advocacy coalition, policy system, policy subsystem.

Публічна політика тісно пов'язана з усвідомленням того, що різні групи мають різні інтереси і демократичний суспільний устрій вимагає їх узгодження. По суті, публічну політику можна визначити як процес вироблення і реалізації державних рішень. Частіше всього публічна політика передбачає «включеність», безпосередню участь громадян у вирішенні значущих проблем, розробку і пропозицію громадськими структурами варіантів суспільного розвитку або, принаймні, їх легітимацію за допомогою публічного обговорення і санкціонування. Н. Шматко відзначає, що «публічна політика можлива лише як симбіоз політичної дії, наукової рефлексії і акту мас-медійної комунікації», який здійснюється за допомогою «інтервенції у сферу політики експертів, аналітиків, фахівців з галузі соціальних наук, «інтелектуалів», публіцистів і журналістів» [3, с. 113–114].

У зв'язку з розвитком сфери публічної політики з початку 1980-х років на Заході утверджується думка про важливість «розвитку мереж співробітництва» (the development of collaborative networks) [11, с. 60], яка конкретизується в рамках підходу «коаліції захисників» (advocacy coalition), фундатором якого є Поль Сабатьє [22; 24]. Модель коаліції захисників була емпірично підтверджена та розвинена Р. Берке [4], А. Брауном та Дж. Стюартом [5], Дж. Гріневесем, С. Смітом та Дж. Стрітом [9], Г. Мавіні [18], Дж. Манро [19] та іншими.

Мета статті полягає в тому, щоб розкрити концепт «коаліції захисників» як модель громадсько-політичних мереж. Для досягнення цієї мети застосовуються методи традиційного аналізу документів.

Модель П. Сабатьє передбачає синтез кількох ключових ідей, до яких входять:

1. Ідея про те, що процес політики в цілому можна зрозуміти в контексті «мереж» і «спільнот» публічної політики [6; 10; 14].

2. Ідея про те, що аналіз публічної політики має довготермінову «просвітницьку» функцію. Аналіз політики поступово змінює аргументи, що оточують проблеми політики [17; 26].

3. Ідея про те, що ставлення, цінності та ідеї – це важливі й знехтувані виміри вироблення політики [15; 20; 27].

4. Ідея про те, що соціально-економічні чинники мають вирішальний вплив на вироблення політики та на її наслідки [10; 12].

5. Ідея про те, що системи ставлень еліт мають «структуру» чи ієрархію [16; 21].

Модель коаліції захисників ґрунтується на ідеях мережного підходу. У зв'язку з цим П. Сабатьє наголошує, що уряд у сучасному суспільстві характеризується «мережними» формами відносин, де наголос робиться на зв'язки й неформальні аспекти вироблення політики. На основі мережного підходу він розробив модель системи публічної політики, яка є сукупністю окремих субсистем публічної політики. Кожна така субсистема складається з усіх тих, хто бере участь у генеруванні, поширенні та оцінюванні ідей публічної політики. Сюди входять елементи «залізного трикутника влади» (законодавчі, виконавчі та судові органи держави), групи інтересів, бюрократи й виборні політики, а також вчені-аналітики, мозкові центри, дослідники, журналісти й актори з інших рівнів управління. Субсистема публічної політики включатиме в себе низку акторів, які мають безпосереднє відношення до проблеми політики. Більш того, вважається, що рівні вироблення політики поширюються швидше на тих акторів, які з формальної точки зору уповноважені здійснювати впровадження (державні службовці, професіонали, впровадники політики найнижчого рівня), ніж на тих, хто фактично виробляє політику. Субсистеми публічної політики являють собою низку коаліцій захисників, які відрізняються одна від одної своїми позиціями і ресурсами [22; 24].

Модель П. Сабатьє передбачає, що в системі політики існуватиме множина коаліцій захисників (кожна створює власну субсистему), які конкурують між собою за вплив на процес прийняття рішень і участь у цьому процесі. Рушійною силою тут виступають «брокери політики» – актори, завданням яких є пошук компромісів між позиціями, які захищають коаліції. Як брокери виступають державні службовці, виборні посадовці, дорадчі комісії чи суди.

Досягнутий вплив чи зміна, що відбивається в результатах і впливах політики, завершує «субсистему» шляхом «зворотного зв'язку» до ставлень і ресурсів коаліцій захисників (через «вивчення політики»). Це означає, що коаліції захисників як субсистеми політики навчаються на досвіді змін і докладають зусиль з переорієнтації своїх ідей політики та керівних стратегій для кращого розуміння світу і своїх цілей політики. «Навчання на досвіді публічної політики» визначаються П. Сабатьє як процес, що містить у собі «досить тривкі зміни думок чи поведінкових намірів, що походять з досвіду і пов'язані з дотриманням або переглядом настанов системи ставлень окремих осіб чи колективів на зразок коаліції захисників» [23, с. 42].

Параметри системи політики визначаються двома наборами сил: (а) стабільності та (б) змін. Відносно стабільні параметри, в яких функціонують субсистеми, включають у себе: (1) базові атрибути проблем і товарів; (2) базовий розподіл природних ресурсів; (3) фундаментальні культурні й суспільні цінності та структури; (4) конституційні правила, в яких відбувається вироблення політики. До зовнішніх (системних) подій належать: (1) зміни в суспільстві й економіці; (2) зміни в громадській думці; (3) зміни в керівній коаліції системи; (4) рішення і впливи політики від інших субсистем. Узяті разом, ці системні параметри й події встановлюють або визначають ширші обмеження та ресурси, в яких функціонують субсистеми політики. Звичайно, субсистема, у свою чергу, впливає на систему в цілому.

Зміни субсистем публічної політики є результатом взаємодії «відносно стабільних параметрів» і зовнішніх подій, що формують обмеження та ресурси акторів у субсистемі, а також взаємодій всередині самої субсистеми.

На думку Г. Дженкінса-Сміта, коаліції захисників складаються із учасників різних коаліцій, серед яких – особи, що виробляють політичний курс, і особи, що ухвалюють рішення, групи впливу, впливові політичні діячі в уряді й поза ним, які прагнуть маніпулювати політичним процесом на свою користь [13]. По суті, коаліції й союзи діячів утворюють основу загальних переконань і цінностей.

Структура коаліції захисників допомагає обґрунтувати політичні інтереси в мережі [25]. Дана структура дозволяє вийти за рамки положення, згідно з яким політика потребує однобічного процесу визначення проблеми, складання програми дій, виконання й аналізу [8].

Цінність структури коаліції захисників для розуміння мережі полягає в тому, що вона визнає існування конкуруючих коаліцій захисників інтересів у всіх політичних сферах. Це дозволяє перетнути жорсткі політичні межі, що окреслюють міжнародні й внутрішні політичні сфери, й запропонувати внутрішню і міждержавний процес, у якому політика існує на перетинанні цих сфер. У такому контексті деякі політичні коаліції й союзи будуть мати більшу владу в процесі вироблення політичного курсу, ніж інші коаліції [8; 25]. Нечіткість традиційної політичної сфери повноважень означає, що конкуренція й конфлікти усередині й між коаліціями будуть підсилюватися. Суспільна політика неминуче буде формуватися шляхом боротьби в розрізних субсистемах з використанням політичних стратегій, з метою впливу на сприятливі стратегії й стани.

Хоча політичні діячі в коаліціях захисників важко відступають від своїх основних цінностей і переконань, вони відкриті до змін у політичних межах. Таким чином, важливо відрізнити політичне ядро від субсистем, взаємодіючих певний час. Це призводить до приділення більшої уваги змінам у складі субсистем і взаємодії відповідних субсистем [8]. Інакше кажучи, слід розрізнити субсистеми, що формуються, від зрілих (існуючих) субсистем.

У зв'язку з цим Кріс Долан сформулював три основні тези стосовно коаліцій захисників, політики й вивчення коаліцій. По-перше, сполучною ланкою, що поєднує коаліцію, є угода щодо основних політичних переконань. По-друге, наявність суворих норм або правил групи, які можуть підсилити основні властивості політичного ядра й інтереси політичної коаліції. По-третє, іноді тільки дуже вагомими емпіричними даними можуть переконати коаліцію змінити основні політичні переконання [7, с. 214].

Репрезентована модель коаліцій захисників найбільш продуктивна для вивчення тих випадків, де «стиль політики» належить до таких типів, у яких уряд схильний до консультацій із зацікавленими групами та організаціями. Якщо стиль політики належить до висококонсультативних і відкритих, то модель коаліцій захисників пропонує перспективу вичерпного й когерентного підходу до вироблення політики та навчання. Але там, де уряд більш схильний до нав'язування політики та довготермінового планування замість реагування на події та проблеми, тоді модель коаліцій захисників може виявитися не такою корисною для пояснення змін публічної політики – у таких випадках, зазвичай, вона може служити нормативною моделлю того, яким повинно бути вироблен-

ня політики. Там, де уряд активно прагне досягти консенсусу, що передбачає встановлення згоди між коаліціями, і там, де цей процес характеризується конфліктом чи незгодою, яку можна визначити як відносно відкриту, модель коаліцій захисників цілком придатна.

Однак вона виявляється значно більш проблематичною, якщо її застосувати в умовах і до «стилів політики», які не збігаються з плюралізмом (на кшталт США). Якщо ця модель застосовується до політичних систем, у яких традиції є більш етатистськими, як, наприклад, у Франції чи Італії, чи більш консенсусними або демократично-корпоративістськими, як, наприклад, у скандинавських країнах, Австрії й Німеччині, то підхід коаліцій захисників виявляється менш переконливим [2, с. 184–185].

Зазначена модель виявляє особливу продуктивність від її застосування до стилів політики та галузей політики (чи проблем), які мають плюралістичний характер. Проте модель коаліцій захисників може бути менш придатною для політичних систем з традиціями значної централізованості як з точки зору територіального розподілу влади, так і щодо політичних та адміністративних структур на рівні національної політичної діяльності, державного управління й адміністрування.

Як вважає український політолог Я. М. Балановський, саме через коаліції захисників у багатоскладних суспільствах відбувається визначення проблеми та встановлення порядку денного з ухваленням рішення і подальшим впровадженням [1, с. 121].

Таким чином, модель коаліції захисників, як системи політики, цілком обґрунтовано може розглядатися як прототип громадсько-політичних мереж, які орієнтовані на просування певних (вже вироблених) ідей у центри прийняття рішень (застосовуючи різноманітні лобістські технології, прийоми політичного маркетингу тощо).

Бібліографічні посилання

1. **Балановський Я. М.** Політичні коаліції в умовах плюралістичної демократії : дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02 / Я. М. Балановський. – Умань, 2009. – 189 с.
2. **Парсонс В.** Публічна політика: Вступ до теорії й практики аналізу політики / В. Парсонс. – К. : Вид. дім «Киево-Могилянська академія», 2006. – 549 с.
3. **Шматко Н.** Феномен публичной политики / Н. Шматко // Социс. – 2001. – № 7. – С. 110–118.
4. **Barke R. P.** Managing technological change in federal communications policy: the role of industry advisory groups / R. P. Barke // Policy Change and Learning: An Advocacy Coalition Approach / P. A. Sabatier, H. C. Jenkins-Smith (eds.). – Boulder : Westview Press, 1993. – P. 91–114.
5. **Brown A. E.** Competing advocacy coalitions, policy evolution, and airline deregulation / A. E. Brown, J. Stewart // Policy Change and Learning: An Advocacy Coalition Approach / P. A. Sabatier, H. C. Jenkins-Smith (eds.). – Boulder : Westview Press, 1993. – P. 115–134.
6. **Cook F. L.** Convergent and divergent voice models of rise and fall of policy issues / F. L. Cook, W. G. Skogan // Agenda Setting: Readings on Media Public Opinion and Policymaking / A. Prosser, E. McCombs (eds.). – New Jersey : Lawrence Erlbaum Associates, 1991. – P. 178–212.
7. **Dolan C. J.** Economic Policy and Decision Making at the Intersection of Domestic and International Politics: The Advocacy Coalition Framework and the National Economic Council / C. J. Dolan // The Policy Studies Journal. – 2003. – Vol. 31, № 2. – P. 209–236.
8. **Ellison B. A.** The advocacy coalition framework and implementation of the Endangered Species Act: A case study in western water politics / B. A. Ellison // Policy Studies Journal. – 1998. – Vol. 26. – P. 11–30.
9. **Greenaway J.** Deciding Factors in British Politics: A Case Studies Approach / J. Greenaway, S. Smith, J. Street. – L. : Routledge, 1992. – 420 p.
10. **Hecko H.** Social Policy in Britain and Sweden / H. Hecko. – New Haven : Yale University Press, 1974. – 569 p.

11. Hill M. Implementing Public Policy: Governance in Theory and in Practice / M. Hill, P. Hupe. – L. : Sage Publication, 2003. – 230 p.
12. Hofferbert R. The Study of Public Policy / R. Hofferbert. – Indianapolis : Boods Merrill, 1974. – 360 p.
13. Jenkins-Smith H. Democratic politics and policy analysis / H. Jenkins-Smith. – Pacific Grove : Rook / Cole, 1989. – 356 p.
14. Kingdon J. W. Agendas, Alternatives and Public Policies / J. W. Kingdon. – Boston : Little, Brown, 1984. – 302 p.
15. Majone G. Policies as theories / G. Majone // Omega. – 1980. – P. 151–162.
16. March J. G. Organizations / J. G. March, H. A. Simon. – N.Y. : John Wiley, 1958. – 870 p.
17. Mazur A. The Dynamics of Technical Controversy / A. Mazur. – Washington : Communications Press, 1981. – 375 p.
18. Mawhinney H. B. An advocacy coalition approach to change in Canadian education / H. B. Mawhinney // Policy Change and Learning: An Advocacy Coalition Approach / P. A. Sabatier, H. C. Jenkins-Smith (eds.). – Boulder : Westview Press, 1993. – P. 214–252.
19. Munro J. F. California water politics: explaining policy change in a cognitively polarized subsystem / J. F. Munro // Policy Change and Learning: An Advocacy Coalition Approach / P. A. Sabatier, H. C. Jenkins-Smith (eds.). – Boulder : Westview Press, 1993. – P. 135–169.
20. Pressman J. Implementation / J. Pressman, A. Wildavsky. – Berkeley : University of California Press, 1984. – 720 p.
21. Putman R. The Comparative Study of Political Elites / R. Putman. – Englewood Cliffs : Prentice-Hall, 1976. – 756 p.
22. Sabatier P. A. An advocacy coalition framework of policy change and the role of policy-oriented learning therein / P. A. Sabatier // Policy Sciences. – 1988. – Vol. 21. – P. 129–168.
23. Sabatier P. A. Policy change over a decade or more / P. A. Sabatier // Policy Change and Learning: An Advocacy Coalition Approach / P. A. Sabatier, H. C. Jenkins-Smith (eds.). – Boulder : Westview Press, 1993. – P. 1–56.
24. Sabatier P. A. Toward better theories of the policy process / P. A. Sabatier // PS: Political Science and Politics. – 1991. – Vol. 24. – P. 147–156.
25. Sato H. The advocacy coalition framework and the public policy process analysis: The case of smoking control in Japan / H. Sato // Policy Studies Journal. – 1999. – Vol. 27. – P. 28–48.
26. Weiss C. H. Research for policy's sake: the enlightenment function of social research / C. H. Weiss // Policy Analysis. – 1977. – Vol. 3. – P. 531–536.
27. Wildavsky A. Choosing preferences by constructing institutions: a cultural theory of preference formation / A. Wildavsky // American Political Science Review. – 1987. – Vol. 81. – P. 3–22.

Надійшла до редколегії 10.01.11

УДК 321

С. В. Ставченко

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ІНСТРУМЕНТАЛЬНА РОЛЬ ТЕОРІЇ КОНСТИТУЦІЙНИХ ЦИКЛІВ У ДОСЛІДЖЕНІ ПОЛІТИЧНОЇ КРИЗИ

Окреслено можливості теорії конституційних циклів при аналізі кризи в рамках політичної системи та її циклічного розвитку. Доведено, що теорія конституційних циклів може бути використана як інструментальна в аналізі політичної кризи.

Ключові слова: конституційний цикл, парламентський, політика, політична криза.